

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

**Інституту законодавства
Верховної Ради України**

І.А. Куровська

«14» листопада 2021 року

ВИСНОВОК

Інституту законодавства Верховної Ради України щодо дисертації Салаєва Тургута Гаджи на тему: «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», подану на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої вченою радою Інституту законодавства Верховної Ради України від 25 жовтня 2018 р., протокол № 12

ВИТЯГ

з протоколу № 9 засідання фахового семінару відділу моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України від 25 листопада 2021 року

Присутні:

Барабаш Т.М. – к.ю.н., доцент, завідувач відділу моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України,

Левицька Л.М. – к.ю.н., доцент, заст. завідувача відділу моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України,

Андрушко І.П. – к.ю.н., головний консультант відділу моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України,

Геселев О.В. – к.ю.н., головний консультант відділу моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України,

Запрошені:

Куровська І.А. – к.ю.н., с.н.с., директор Інституту законодавства Верховної Ради України – рецензент;

Камінська Н.В. – д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу європейського права та міжнародної інтеграції Інституту законодавства Верховної Ради України;

Мишак І.М. – д.і.н., професор, завідувач науково-організаційного відділу Інституту законодавства Верховної Ради України,

Савченко Л.А. – д.ю.н., проф., завідувач сектору «Українська школа законотворчості» Інституту законодавства Верховної Ради України – рецензент;

Телькінен Т.Е. – д.ю.н., доцент, головний науковий співробітник відділу європейського права та міжнародної інтеграції Інституту законодавства Верховної Ради України;

Гулієв А.Д. – д.ю.н., професор – науковий керівник дисертанта;

Салаєв Т.Г. – здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти ступеня доктора філософії.

Присутні на засіданні **11** осіб, у тому числі докторів наук – **5**, кандидатів наук – **5**.

СЛУХАЛИ: Про рекомендацію до захисту дисертаційної роботи Салаєва Тургута Гаджи на тему: «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Дисертація виконана у відділі моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Інституту законодавства Верховної Ради України (протокол № 12 від 25 жовтня 2018 р.)

Головуюча на засіданні Барабаш Т.М. – к.ю.н., доцент, зав. відділу озвучила Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Салаєва Тургута Гаджи на тему: «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Обговорення проводиться в рамках процедури попередньої експертизи дисертації відповідно до Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167.

Слухали:

Доповідь здобувача Салаєва Тургута Гаджи на тему: «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», який зазначив наступне:

Одним із центральних і найважливіших елементів в організації здійснення публічного адміністрування є інформаційний ресурс у відповідній сфері. Не є виключенням і митна сфера, якісне інформаційне забезпечення в якій відіграє особливу роль у контексті постійної активізації міжнародної торгівлі, розвитку міжнародного співробітництва та оптимізації митного контролю. Митна інформація пронизує усі різновиди митних правовідносин, служить основою для прийняття управлінських рішень, для обміну досвідом, здійснення державної митної справи в цілому і забезпечення митної, економічної та національної безпеки держави. Саме тому забезпечення інформаційної безпеки розглядається як один із найважливіших напрямів реформування чинного законодавства України.

Забезпечення інформаційної безпеки при здійсненні митних формальностей на сьогодні є досить вразливою сферою адміністративно-правового регулювання, оскільки вона належним чином не розроблена як у науковій доктрині, так і законодавстві, а саме: не вистачає комплексного підходу до вирішення ключових завдань забезпечення охорони і захисту безпеки інформації в митній сфері, не створені належні підстави для захищеності життєво важливих інтересів кожної людини-учасника митних відносин, суспільства і держави у сфері інформаційних відносин при здійсненні державної митної справи.

Окремі питання інформаційного забезпечення діяльності митних органів України розкриті у наукових працях багатьох відомих вчених, однак на сьогодні відсутні єдині комплексні напрацювання адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері. Це обумовлює актуальність дослідження адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері, а також пошук шляхів і напрямків його подальшого вдосконалення.

Мета дослідження полягає у всебічному розкритті особливостей адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері, виявленні існуючих проблем адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері, і пошуку напрямків його удосконалення та розвитку, розробки пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства.

У своїй доповіді я, звичайно, не зможу детально розкрити всі положення дисертації, тому, з Вашого дозволу, зупинюся лише на основних положеннях і висновках дисертації, які, на мою думку, є найбільш вагомими і практично корисними. Зокрема, в роботі сформульована загальнотеоретична структура механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері, в якій виділені елементи: нормативний; ціннісно-правовий; динамічний; результативний і гарантійний. Нами виділено три підходи до розуміння поняття «об'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері»: об'єктивний, ціннісний і функціональний, і запропоновано використовувати перший підхід до визначення об'єкта адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері.

У роботі вдосконалено розуміння дефініції «інформаційна безпека в митній сфері», яку запропоновано розглядати у двох аспектах: в об'єктивному і суб'єктивному. В об'єктивному сенсі – це цілеспрямована, забезпечена правовими, організаційними, матеріально-технічними засобами взаємодія органів державної влади, місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, а також суб'єктів міжнародного права, спрямована на забезпечення охорони і захисту інтересів людини, суспільства і держави щодо належного збору, використання і формування інформації в митній сфері, забезпечення належного правового режиму її створення, зберігання та захисту від несанкціонованого поширення. У суб'єктивному – суб'єктивна оцінка стану

захищеності інформаційних інтересів особистості, суспільства і держави, відчуття відсутності загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.

Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері визначені як фізичні особи, юридичні особи публічного і приватного права, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, державні органи, які відповідно до чинного законодавства уповноважені здійснювати заходи загального або спеціального правового, організаційного, матеріально-технічного, програмно-методичного характеру, спрямовані на забезпечення захищеності інформаційного ресурсу в митній сфері, а також ті, які сприяють забезпеченню захищеності зазначеного інформаційного ресурсу, охороні митної інформації від протиправного заволодіння, використання, викривлення, знищення, обробки і т.п.

Серед проблем адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки на загальнодержавному рівні, які безпосередньо впливають на механізм забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері виділено: 1) неналежне і неефективне правове регулювання питання віднесення інформаційно-телекомунікаційних систем митних органів до об'єктів критичної інфраструктури; 2) відсутність єдиного комплексного нормативно-правового акту, яким було би детально врегульовано питання різних типів кіберзагроз; 3) неуніфікованість нормативно-правової термінології у сфері кібербезпеки для усіх сфер життєдіяльності суспільства; 4) недосконалість адміністративно-правового регулювання технічного та криптографічного захисту інформації; 5) невизначеність на законодавчому рівні стандартів і вимог до системи криптографічного захисту інформації.

Запропоновано такі напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері з урахуванням міжнародного досвіду: (1) удосконалення чинного митного законодавства України з метою чіткої регламентації ключових категорій забезпечення інформаційної безпеки; (2) законодавче визначення спеціалізованого суб'єкта, на якого буде покладено завдання забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, забезпечення обміну досвідом з даного питання, участі у міжнародному співробітництві, розробці єдиного стратегічного плану розвитку адміністративно-правового механізму забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері, матеріально технічного і технологічного удосконалення діяльності митної служби; (3) удосконалення чинного законодавства в контексті посилення взаємодії митних органів з іншими суб'єктами забезпечення інформаційної безпеки в Україні, розробка плану такої взаємодії; (4) подальша автоматизація і розвиток інформаційно-телекомунікаційних систем митних органів, підвищення технологічного та технічного рівня наведених систем, розробка якісних схем захисту інформації та реагування на ризики.

У дисертації сформульовано ряд інших теоретичних і практичних висновків у зазначеній сфері. При цьому теоретичні висновки і пропозиції, в разі їх використання, здатні бути основою для подальшого дослідження

теоретичних і практичних проблем правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері, а отримані в дисертації практичні пропозиції і рекомендації можуть бути використані в процесі підготовки нових проектів і удосконалення чинних законодавчих актів, що регламентують забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері.

Також необхідно відзначити, що проведене дисертаційне дослідження не претендує на абсолютну повноту вивчення всіх питань, що стосуються питань правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері. Безумовно, ця проблема вимагає подальших досліджень, які я планую продовжувати. Дякую за увагу.

Дисертанту були поставлені такі запитання:

Андрушко І.П.: Шановний дисертанте! Однією із основних тез Вашої роботи є прийняття нового кодифікованого акту – Кодексу безпеки інформаційного простору. Які, на Вашу думку, підстави його прийняття?

Салаєв Т.Г.: Дякую за питання. Це, по-перше, недоліки нормативно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки безпосередньо у митній сфері, які розподілено на формально-юридичні та змістові. До формально-юридичних віднесено: (1) неконсолідованість адміністративно-правових норм щодо забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері; (2) недосконалість та неузгодженість основних понять та категорій; (3) необґрунтоване застосування у ході регламентації спеціальних питань забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері відсильних норм, які пропонують звернутися до положень загального інформаційного законодавства; (4) закріплення його важливих норм на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

До змістовних проблем нормативно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки безпосередньо у митній сфері нами віднесено: (1) брак переліку видів інформації, яка надається, використовується, збирається, зберігається під час здійснення митних формальностей, її правові режими та не сформульовано основні підходи до поводження з такою інформацією, (2) не визначено алгоритми збирання інформації та вчинення з нею інших правових дій; (3) не визначено спеціального суб'єкта забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері та його повноважень; (4) не закріплено норм, які би регулювали здійснення внутрішнього аудиту стану забезпечення інформаційної безпеки у митних органах, порядок проведення такого аудиту, структурний підрозділ митниці, що відповідає за здійснення такого аудиту, оформлення його результатів та форми реагування на виявлені недоліки; (5) недостатньо уваги приділено питанню підготовки посадових осіб органів митниці у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Геселев О.В.: Шановний дисертанте! Як, на вашу думку, слід забезпечити інформаційну безпеку у митній сфері?

Салаєв Т.Г.: Дякую за питання. На нашу думку, це слід зробити урахувавши два напрями: 1) зовнішній (захищеність інформаційних інтересів

людини, суспільства та держави у митній сфері, яка забезпечується шляхом дотримання визначених інформаційним законодавством України вимог щодо утворення, поширення, використання та зберігання інформації за різними режимами доступу (обмеження доступу до конфіденційної, таємної та службової інформації, а також інформації, що становить державну таємницю), що стає відомою та надається митним органам під час здійснення державної митної справи); 2) внутрішній (стан захищеності інформаційних ресурсів, баз даних митних органів, які формуються та використовуються ними під час здійснення державної митної справи внаслідок чого забезпечується захищеність інформаційних інтересів людини, суспільства та держави у митній сфері в цілому, а також авторитету митних органів як в Україні, так і на зовнішньополітичному рівні, ефективне виконання митних формальностей та здійснення митного контролю).

Телькіненна Т.Е.: Шановний дисертанте! Удосконалення будь-якої сфери правового регулювання – це складний, а головне – тривалий процес, який неможливо провести одномоментно. Тому скажіть будь ласка, як Ви вбачаєте впровадження у життя цього процесу на практиці?

Салаєв Т.Г.: Дякую за питання. Удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері повинне відбуватися у декілька хронологічно послідовних етапів: 1) проведення системних наукових розробок, здійснення стратегічного планування та закріплення концепції реформування системи адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки держави загалом та митної сфери зокрема; 2) удосконалення загальних засад адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки; 3) удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки безпосередньо у митній сфері. Також запропоновано кодифікувати інформаційне законодавство, прийнявши Кодекс безпеки інформаційного простору.

В обговоренні дисертації взяли участь:

Науковий керівник Гулієв А.Д. надав позитивний відгук.

Зокрема, відзначено, що робота, представлена здобувачем, характеризується системним підходом до предмета дослідження. Структура дисертації повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Глибина та достовірність результатів дослідження ґрунтуються на досконалому володінні методами наукового пошуку. Для досягнення поставленої мети і завдань, забезпечення достовірності результатів та висновків дослідження використовувалися як загальнонаукові, так і спеціально-наукові методи пізнання, до яких віднесені порівняльно-правовий, діалектичний, формально-юридичний і структурно-логічний, логіко-семантичний, а також наукової абстракції, аналізу і синтезу, класифікації та групування, системно-структурний, герменевтичний і прогностичний.

У дисертації висловлено і обґрунтовано низку важливих наукових висновків, пропозицій та рекомендацій. Зокрема, вперше: сформовано загальнотеоретичну структуру механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, у якій виділено його елементи; застосовано системний підхід до розуміння поняття «об'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» внаслідок чого виділено такі підходи: 1) об'єктивний: а) інформація у фізичному її вимірі (документи, які є матеріальними носіями інформації у митній сфері (паперові та електронні)); б) об'єкти інформаційного впливу – людина, держава, суспільство, юридична особа; 2) ціннісний (сукупність внесених під охорону адміністративно- правового механізму приватних та публічних інтересів людини, суспільства та держави, які виникають та забезпечуються у ході збирання, використання, поширення та зберігання інформації під час здійснення державної митної справи) та ін.

Дисертацію оформлено відповідно до встановлених вимог. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел із проблематики дисертаційного дослідження. Автор сформулював свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняної юридичної науки. Прошу підтримати дане дисертаційне дослідження.

Савченко Л.А. (рецензент): Вивчення матеріалів дисертаційної роботи Салаєва Тургута Гаджи огли дає підстави для висновку про належний рівень обґрунтованості наукових положень, узагальнень та рекомендацій. Передусім це забезпечено тим, що дисертація спирається на міцну методологічну базу. Заслугове на підтримку прагнення автора використати для дослідження широку сукупність загальнонаукових та спеціально-наукових методів наукового пізнання.

Слід вказати на те, що поставлені завдання дисертаційного дослідження відповідають внутрішньому логічному зв'язку, адже поетапно розкривають підняту проблему. При аналізі змісту роботи заслугове на увагу неординарний, креативний підхід щодо побудови та розкриття розділів дисертації на шляху до вирішення поставлених у вступі завдань.

Варто погодитися з тим, що недоліками взаємодії між суб'єктами щодо забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері є: (1) неузгодженість, нескоординованість заходів та інших форм взаємодії між суб'єктами забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері; (2) законодавча невизначеність та несистемність з питань правового регулювання взаємодії суб'єктів щодо забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері; (3) неналежна ініціативність митних органів як основного та спрямовуючого суб'єкта забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері у питаннях розробки та проведення заходів взаємодії з іншими суб'єктами забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері: відсутній план заходів щодо взаємодії з іншими суб'єктами забезпечення інформаційної безпеки, жодним відомчим

актом не визначено строки та цілі проведення взаємодії у окресленому напрямі тощо; (4) нерегульованість питання проведення громадського контролю у сфері забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно відображено у статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, тезах наукових повідомлень на науково-практичній конференції. Висновки до роботи ґрунтовні, мають відповідне підтвердження положеннями тексту роботи.

Разом із тим, необхідно звернути увагу на необхідність технічного доопрацювання окремих положень дисертаційної роботи, а також аргументацію вжиття деяких терміносистем, наприклад: «...міжнародно-правові засади адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері; національно-правові засади адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері..»; «адміністративно-правові норми яких поширюються на правове регулювання забезпечення інформаційної безпеки в усіх сферах публічного управління та суспільного життя»); «...нормативність адміністративно-правових норм...».

Проте, вважаю, що дисертаційне дослідження «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують конкретне наукове завдання. З огляду на це, пропоную підтримати роботу і дисертанта.

Куровська І.А. (рецензент): Шановні колеги, незаперечним є факт того, що обраний дисертантом напрям наукового дослідження належить до пріоритетних у галузі адміністративного права, адже дисертація виконана в якості складової загального плану науково-дослідної роботи Інституту законодавства Верховної Ради України, відповідає Переліку перспективних напрямів дисертацій за юридичними спеціальностями.

Здобувачем запропоновано визначення поняття «інформаційний ресурс у митній сфері» у контексті забезпечення інформаційної безпеки при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем як логічно структурованої сукупності даних, що характеризують процеси здійснення митної справи, відображених за допомогою літерних та не літерних орфографічних знаків, цифр, кодів, графічних зображень, символів тощо, отриманих органами митної служби у ході здійснення митного контролю та митних формальностей, збережених та оброблених за допомогою інформаційних технологій та автоматизованих систем (с. 159).

У роботі розкрито досвід зарубіжних країн щодо адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, сформовано авторські пропозиції щодо подальшого удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, в тому числі, шляхом внесення змін до чинного законодавства та вжиття організаційно-правових та матеріально-технічних заходів. Проте, бажано було навести більше прикладів і пропозицій стосовно доцільності впровадження відповідного

зарубіжного досвіду у законодавство України і практику його реалізації.

Отримані результати дослідження мають не лише теоретичне, але й чимале практичне значення, оскільки можуть бути використані для подальшого удосконалення чинного законодавства України. Водночас, положення дисертаційного дослідження можуть бути використані при написанні розділів підручників і навчальних посібників з адміністративного права, стати підґрунтям для формування спецкурсів, стати корисними у науково-дослідницькій роботі. Тому, пропоную підтримати дисертаційне дослідження Салаєва Тургута Гаджи огли та прийняти рішення про подальший захист.

У подальшому обговоренні взяли участь інші присутні.

Зокрема, **Камінська Н.В.** зазначила, що провідне місце у запропонованих до захисту положеннях новизни дисертаційного дослідження Салаєва Тургута Гаджи огли посідає обґрунтований висновок щодо сутності інформаційної безпеки у митній сфері як складової інформаційної безпеки України. У роботі визначено правові засади її формування та розвитку, а також розкрито загальну структуру механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Всебічно та детально охарактеризовано об'єкти адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, виділено їх види, висвітлено особливості суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, охарактеризовано їхні взаємозв'язки та взаємодію. Важливо, що значна увага присвячена аналізу застосування інформаційно-комунікаційних технологій у митній сфері в мовах цифрових трансформацій і цифровізації. Подекуди спостерігається певне дублювання викладених у дисертації термінів і категорій, деякі з них є дискусійними. Проте, пропоную підтримати дисертаційне дослідження Салаєва Тургута Гаджи огли та прийняти рішення про його рекомендацію до захисту.

Левицька Л.В. відмітила, що робота достойна для представлення на захист. Усі положення мають достатньо наукове підґрунтя. Тому виступаюча приєдналася до думки колег щодо підтримки дисертаційного дослідження Салаєва Тургута Гаджи огли та прийняття рішення про подальший захист.

У результаті експертизи дисертації Салаєва Тургута Гаджи огли «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» та повноти публікацій основних результатів дисертації ухвалили:

В И С Н О В О К

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері»

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних орієнтирах державної політики відбулося стрімке зосередження акцентів саме на інформаційній складовій процесу реалізації державою своїх функцій. Одним із центральних та відправних елементів у організації здійснення публічного адміністрування є інформаційний ресурс у відповідній сфері. Не виняток і митна сфера, наведені якості інформації у якій відграють особливу роль у контексті постійної активізації міжнародної торгівлі, розвитку міжнародного співробітництва та оптимізації митного контролю. Митна інформація пронизує усі різновиди митних правовідносин, слугує основою для прийняття управлінських рішень, для обміну досвідом, здійснення державної митної справи в цілому та забезпечення митної, економічної і національної безпеки держави. Саме тому забезпечення її безпеки розглядається як один із найважливіших напрямів реформування чинного законодавства України.

Забезпечення інформаційної безпеки у митній справі є досить вразливою сферою адміністративно-правового регулювання, оскільки вона належним чином не розроблена як у науковій доктрині, так й законодавство регулює окреслене питання досить фрагментарно і не системно, а саме: бракує комплексного підходу до вирішення ключових завдань гарантування охорони та захисту безпеки інформації у митній сфері, не створено належного підґрунтя для захищеності життєво важливих інтересів кожної особи-учасника митних відносин, суспільства та держави у сфері інформаційних відносин під час здійснення державної митної справи.

Окремі питання інформаційного забезпечення діяльності митних органів України розкриті у наукових працях В.Б. Авер'янова, І.В. Арістової, Д.М. Бахраха, О.М. Бандурки, І.П. Голосніченко, А.Д. Гулієва, Є.В. Додіна, Р.А. Калюжного, І.Л. Бачила, В.А. Копилова, О.А. Баранова, Ю.П. Бурила, О.Л. Копиленка, Б.А. Кормича, Є.Б. Кубка, В.А. Ліпкана, О.В. Литвина, А.М. Новицького, О.П. Рябченко, Г.П. Середи, В.С. Цимбалюката ін. Проте на сьогодні відсутні єдині комплексні напрацювання питання адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Отже, нагальність дослідження адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також пошук шляхів та напрямів його подальшого удосконалення, призводять до необхідності здійснення даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження пов'язане з виконанням комплексної науково-дослідної теми Інституту законодавства Верховної Ради України: «Організація моніторингу ефективності чинного законодавства та прогнозування наслідків його застосування» (Державний реєстраційний № 0104U0066941).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у всебічному розкритті особливостей адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, виявленні існуючих проблем адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері та пошуку напрямів його удосконалення та розвитку, розробці пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні основні завдання:

- з'ясувати сутність інформаційної безпеки у митній сфері як складової інформаційної безпеки України;

- визначити правові засади формування і розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері;

- розкрити механізм адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері;

- охарактеризувати об'єкти адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері та їх види;

- визначити особливості адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем у митній сфері;

- окреслити систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері;

- охарактеризувати взаємозв'язки та взаємодію між суб'єктами щодо забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері;

- виявити проблеми адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері;

- виокремити шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері з урахуванням міжнародного досвіду;

- визначити основні тенденції та напрями розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають з приводу адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Методи дослідження. Методологічна база дисертаційного пошуку ґрунтується на загальнонаукових та спеціально-наукових методах наукового пізнання. А зокрема, застосовано методи аналізу та синтезу, за допомогою яких можливою стала характеристика сутності інформаційної безпеки у митній сфері як складової інформаційної безпеки України (підрозділи 1.1, 1.2.); діалектичний метод, який дозволив проаналізувати правові засади формування і розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділи 1.1, 1.3); застосування системно-структурного методу послугувало інструментом для визначення поняття і структури механізму адміністративно-

правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також взаємозв'язків та взаємодії між суб'єктами щодо забезпечення інформаційної безпеки у досліджуваній сфері (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2 та 2.4); метод системного аналізу використаний у ході дослідження об'єктів та суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділи 2.1 та 2.3); структурно-функціональний метод надав змогу з'ясувати особливості адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем у митній сфері (підрозділ 2.3); за допомогою застосування порівняльно-правового методу проведено компаративний аналіз зарубіжного досвіду забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері та виявлено можливості його врахування в Україні (підрозділ 3.2); широкого застосування отримав формально-юридичний метод, який уможливив належне опрацювання нормативного матеріалу, формулювання визначень спеціальних понять дослідження, зокрема під час розкриття поняття та структури механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також формулювання пропозицій щодо напрямів розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділи 1.2, 2.1 та 3.3); застосування логіко-семантичного методу сприяло удосконаленню понятійно-категоріального апарату роботи, розширенню та уточненню досліджуваних понять та категорій (підрозділи 1.3, 2.1, 2.3, 3.3); за допомогою логіко-правового методу стало можливим виявити проблеми адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділ 3.1).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних наукових досліджень проблематики адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. У результаті проведеної роботи сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто. Основні з них такі:

у перше:

- сформовано загальнотеоретичну структуру механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, у якій виділено елементи: нормативний; ціннісно-правовий; динамічний; результативний та гарантійний;

- виділено три підходи до розуміння поняття «об'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері»: об'єктивний, ціннісний та функціональний і запропоновано за першим підходом визначати об'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері як конкретні реально окреслені явища об'єктивної дійсності, які матеріально виражені та наділені рисами правової категорії, що відрізняє їх від інших явищ того ж роду та виду, які розглядаються як інформація у митній сфері у її фізичному вимірі та об'єкти інформаційного впливу, на забезпечення безпеки яких спрямоване функціонування адміністративно-правового механізму;

- надано змістовне наповнення поняття «суб'єкти адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» – фізичні особи, юридичні особи публічного та приватного права, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, державні органи, які відповідно до чинного законодавства уповноважені здійснювати заходи загального або спеціального правового, організаційного, матеріально-технічного, програмно-методичного характеру, що спрямовані на забезпечення захищеності інформаційного ресурсу у митній сфері, а також ті, які сприяють гарантуванню захищеності наведеного інформаційного ресурсу, охорони митної інформації від протиправного заволодіння, використання, спотворення, знищення, обробки тощо на основі власної ініціативи на виконання прав та свобод, наданих законом;

удосконалено:

- розуміння поняття «інформаційна безпека у митній сфері», яке запропоновано розглядати у двох аспектах: у об'єктивному та суб'єктивному. У суб'єктивному розумінні – суб'єктивна оцінка стану захищеності інформаційних інтересів особи, суспільства та держави, відчуття відсутності загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. У об'єктивному розумінні – це цілеспрямована, забезпечена нормативно-правовими, організаційними, матеріально-технічними засобами взаємодія органів державної влади, місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб, а також суб'єктів міжнародного права, направлена на забезпечення охорони та захисту інтересів людини, суспільства та держави щодо належного збору, використання та формування інформації у митній сфері, забезпечення належного правового режиму її створення, зберігання та захисту від несанкціонованого розповсюдження;

- зміст поняття «механізм адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», під яким запропоновано розуміти динамічну взаємопов'язану сукупність правових засобів, за допомогою яких адміністративно-правові норми реалізуються в упорядкованих суспільних відносинах, досягається забезпечення охорони та захисту інтересів людини, суспільства та держави щодо належного збору, використання та формування інформації у митній сфері, забезпечення належного правового режиму її створення, зберігання і захисту від несанкціонованого розповсюдження.

- підходи до систематизації адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Запропоновано усю сукупність нормативно-правових актів, що складають адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері розподіляти на: 1) адміністративно-правове забезпечення зовнішнього напрямку інформаційної безпеки у митній сфері та 2) адміністративно-правове забезпечення внутрішнього напрямку інформаційної безпеки у митній сфері;

дістали подальшого розвитку:

- перелік пр инципів механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, до якого віднесено: (1) верховенства права; (2) законності; (3) рівності усіх перед законом та судом; (4) правомірності

одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації у митній сфері; (5) достовірності та повноти інформації у митній сфері; (6) захисту інформації з обмеженим доступом; (7) виключних повноважень митних органів щодо збору та отримання інформації, яка стосується здійснення державної митної справи; (8) професіоналізму та компетентності митних органів під час одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації у митній сфері; (9) відповідальності всіх учасників інформаційних відносин у митній сфері; (10) мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування ІКТ; (11) гармонізації інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності; (12) заохочення добросовісності усіх суб'єктів правовідносин;

- зміст поняття «адміністративні правовідносини щодо забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» та його правові ознаки: (а) регулюються адміністративно-правовими нормами; (б) однією зі сторін таких правовідносин завжди виступає суб'єкт владних повноважень; (в) пов'язані із забезпеченням публічного інтересу – інформаційної безпеки під час здійснення державної митної справи; (г) їх можна розподілити на зовнішні (між органами Державної митної служби України та фізичними особами, підприємствами, установами, організаціями, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності з приводу захисту інформації) та внутрішньоорганізаційні (між підрозділами та територіальними органами Державної митної служби України); (г) є двосторонніми – обидві їх сторони наділені як правами, так і обов'язками; (д) більшість видів правовідносин у досліджуваній сфері засновані на засадах влади-підпорядкування (правовідносини, в рамках яких реалізуються контрольні, наглядові повноваження, або ж захисні адміністративні правовідносини); (е) правовідносини щодо виконання органами Держмитслужби України зобов'язань щодо захисту інформації, яка їм надана фізичними та юридичними особами у ході впровадження митних формальностей засновані на принципі рівності сторін, відповідальності держави перед особою за дотримання таємниці її особистих даних, захисту комерційної, таємної чи службової таємниці;

- розуміння поняття «інформаційний ресурс у митній сфері» у контексті забезпечення інформаційної безпеки при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем – це логічно структурована сукупність даних, які характеризують процеси здійснення митної справи, відображених за допомогою літерних та не літерних орфографічних знаків, цифр, кодів, графічних зображень, символів тощо, отриманих органами митної служби у ході здійснення митного контролю та митних формальностей, збережених та оброблених за допомогою інформаційних технологій та автоматизованих систем;

- визначення системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері як складне цілісне (спрямоване на досягнення спільної мети – забезпечення інформаційної безпеки) багаторівневе утворення, кожен із рівнів якого характеризується системою взаємопов'язаних

суб'єктів, які наділені повноваженнями (правомочністю), що поширюються на спільну сферу правовідносин та характеризуються спільною та/або релевантною політико-правовою природою, спрямованістю впливу, та покликані забезпечити інформаційну безпеку у митній сфері у відповідних межах та обсягах.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що положення, отримані в результаті проведеного в дисертації дослідження, можуть бути використані:

а) у науково-дослідницькій роботі – для подальших загальних і спеціальних наукових досліджень у сфері адміністративного та інформаційного права, а також науково-теоретичних розробок з питання забезпечення інформаційної безпеки як в цілому, так і у митній сфері зокрема, а також удосконалення діяльності митних органів;

б) у правотворчості – в процесі розробки й удосконалення національного законодавства, гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародно-правовими нормами, що регулюють забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері;

в) у правозастосуванні – керівниками структурних підрозділів та посадовими особами митних органів під час виконання своїх посадових обов'язків, що пов'язані зі збиранням, обробкою, зберіганням, використанням та поширенням інформації, під час розробки стратегій та планів взаємодії митних органів з іншими учасниками суспільних відносин з питань забезпечення інформаційної безпеки, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством у повсякденній діяльності;

г) в освітньому процесі – під час вивчення навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Митна справа», «Інформаційне право», підготовки робочих програм і планів, написання підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, а також у науково-дослідницькій роботі студентів, слухачів і курсантів.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження обговорено на засіданні відділу моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України, а також на науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства» (Київ, 28 лютого 2020 року).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 10 наукових публікаціях, з яких 7 – опубліковано у виданнях, включених до переліку фахових наукових видань України, 2 у закордонних фахових виданнях, 1 – тези доповіді у збірнику матеріалів наукових конференцій.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Салаєв Т.Г. Особливості адміністративно-правового регулювання інформаційної безпеки при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем у митній сфері у контексті запровадження механізму «єдиного вікна». *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2019. 1 (50). С. 85-92.
2. Салаєв Т.Г. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. *Наука і правоохорона*. 2019. № 4. С.230-237.
3. Салаєв Т.Г. Питання і суть взаємодії між суб'єктами щодо адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2019.4 (53). С. 92-99.
4. Салаєв Т.Г. Некоторые проблемы административно-правового обеспечения информационной безопасности в таможенной сфере. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 86-92.
5. Салаєв Т.Г. Проблема визначення суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. *Наука і правоохорона*. 2019. №1 (43). С.176-182.
6. Салаєв Т.Г. Опыт зарубежных стран в контексте усовершенствование административно-правового обеспечения информационной безопасности в таможенной сфере Украины. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 414-420.
7. Салаєв Т.Г. Мировой опыт административно-правового обеспечения информационной безопасности в таможенной сфере. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6. Р. 184-189. (Словацька Республіка).
8. Салаєв Т.Г. Административно-правовые формы и методы обеспечения информационной безопасности в таможенной сфере. *Huquqi mustəvi elmi-nəzəri, təcrubi jurnal*. №1. 2021. С. 167-174.
9. Салаєв Т.Г. До визначення суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3 (106). С. 294-299.

Матеріали конференцій:

10. Салаєв Т.Г. Правовые основания судебной защиты в азербайджанской республике согласно международному законодательству. *Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 28 лютого 2020 р.)*. С. 227-229.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотно. Стиль викладу матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи Салаєва Тургута Гаджи огли і повноти публікацій основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

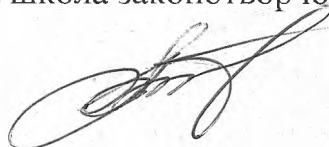
1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Салаєва Тургута Гаджи огли на тему: «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Салаєва Тургута Гаджи огли відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінетом Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, п. 10 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Салаєва Тургута Гаджи огли на тему: «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач сектору «Українська школа законотворчості»
Інституту законодавства
Верховної Ради України

Л.А. Савченко

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
директор Інституту законодавства
Верховної Ради України

І.А. Куровська**Головуюча:**

Завідувач відділу моніторингу
законодавства Інституту законодавства
Верховної Ради України,
кандидат юридичних наук, доцент

Т.М. Барабаш